

RET-protoonkogeeni mutatsioonide määramine kilpnäärme medullaarse kartsinoomiga või 2. tüüpi multiipelse endokriinse neoplaasiaga patsientidel ja nende 1. astme lähisugulastel

- DNA isoleerimine toimub TÜ Kliinikumi molekulaardiagnostika laboris
- DNA-analüüsi läbiviimine toimub MVZ Humaangeneetika laboris Münchenis Saksamaal: Josephspitalstr. 15, 80331 München; labori juhataja Dr. med., Dr. rer. nat. Claudia Nevinny-Stickel-Hinzpeter
- Haige esitab haigekassale taotluse diagnostilise protseduuri hüvitamiseks. Taotletavaks hüvitiseks võib märkida 10.000 EEKi
- Konsiilium: <http://blanketid.haigekassa.ee/est/raviasutus/valisravi>

Autoimmuused polüglandulaarsed sündroomid

Tarvo Rajasalu
TÜK Sisekliinik
21. nov. 2008

HAIGUSJUHT, 24-a. mees

KAEBUSED:

- 2–3 nädalat isutus, iiveldus, janu, suukuivus, sagenenud urineerimine, kehakaalu langus 5 kg
- Viimasel nädalal süvenev nõrkus (2 päeva tagasi ei suutnud isegi voodist tõusta), ei jõua kõndida, pea uimasus, peavalu, "silme ees must"

HAIGUSJUHT, 24-a. mees

EMO-s:

- RR 86/54 mmHg
- Glükoos 28,7 mmol/l
- Na 116 mmol/l
- K 6.3 mmol/l
- Uriin: glükoos 56 mmol/l, ketoonid neg
- Astrup: pH 7.321, BE -8.1 mmol/l

HAIGUSJUHT, 24-a. mees

Endokrinoloogia osakonnas:

- Insuliini vajadus 18–20 TÜ/die (0.26–0.29 TÜ/kg), glükoos 4.5–10 mmol/l
- Püsivad:
  - iiveldus, isutus, nõrkus
  - hüpotoonia
  - hüponatreemia (Na 116→126 mmol/l)
  - hüperkaleemia (K 6.3–6.9 mmol/l)

Primaarne neerupealiste puudulikkus – M. ADDISONI

HAIGUSJUHT, 24-a. mees

HORMOONANALÜÜSID:

- Kortisool hommikul < 27.6 nmol/l (138-690)
- AKTH hommikul > 278 pmol/l (< 11)
- Aldosteroon 10 pmol/l (111-860)
- Reniin 13.8 ng/mL/h (0.7-3.3)
- Neerupealise koore antikehad 1:5 posit.

HAIGUSJUHT, 24a. mees

HORMOONANALÜÜSID:

- TSH 14.9 mU/l (0.4-4.0)
- TPOAB > 1000 kU/l (< 35)

DGN: PRIMAARNE HÜPOTÜREOOS. AUTOIMMUUNNE TÜREOIDIIT

- ICA neg.
- GAD-65 IgG tüüpi antikehad 300 U/ml posit.

HAIGUSJUHT, 24a. mees

RAVI:

- Lantus 7 TÜ H
- Humalog 5–8 TÜ enne põhisööke
- Hüdrokortisoon 20mg + 10mg
- Fludrokortisoon 0.1mg hommikul
- 5. päeval lisatud L-Thyroxin 50 →100 µg hommikul

ELEKTROLÜÜDID ravi foonil:

- Na 135 mmol/l
- K 5.1 mmol/l

AUTOIMMUUNNE POLÜENDOKRIINNE SÜNDROOM (APS)

Autoimmuunne protsess rohkem kui ühes endokriinorganismis, kaasneda võib ka mitteendokriinorganite haigus

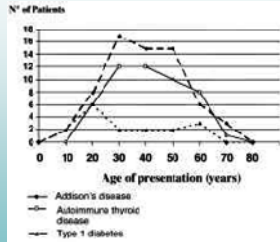
II tüüpi AUTOIMMUUNNE POLÜENDOKRIINNE SÜNDROOM (APS)

	APS II
Haigestumise aeg	Täiskasvanuna (haripunkt 30a.)
Geneetika	Polügeneetiline, HLA-DR3, HLA-DR4
• Addisoni tõbi	100%
• Autoimmuunne kilpnäärmehaigus	69%
• 1. tüüpi diabeet	52%
• Hüpoponadism	3.5%
• Vitiliigo	5–50%
• Pernitsioosne aneemia	< 1%

APS II

- Addisoni tõve esmahaigestumus 5–10 isikut 100.000 kohta aastas
- 50%-l autoimmuunse geneesiga Addisoni tõvega patsientidest areneb lisaks mõni muu autoimmuunhaigus
- Geneetika sarnane 1. tüüpi diabeedi omale
  - Suurim risk: HLA-DR3/DQ2 ja –DR4/DQ8 haplotüübid
  - Kuid HLA-DQB1*0602 ei kaitse Addisoni tõve eest

APS II – komponentide manifestatsioon

Update on autoimmune polyendocrine syndromes (APS)
Betterle C, Zanchetta R
Acta Biomed. 2003 Apr;74(1):9-33.

Kokkuvõte APS II

- Addisoni tõvega patsientidel: 50%-l autoimmuunne türeoidiit või 1. tüüpi diabeet
  - Oluline anti-TPO-Ak ja TSH sõeltestimine
  - Mõelda 1. tüüpi diabeedi tekke võimalusele
- 1. tüüpi diabeediga patsientidel: 20–30% autoimmuunne türeoidiit; 0,5% Addisoni tõbi; 5–10% tsöliaakia
  - Vajalik anti-TPOAb, TSH sõeltestimine
  - Vajalik anti-tTG-IgA sõeltestimine
  - Mõelda ka Addisoni tõve tekke võimalusele

APS III ja IV

APS III: autoimmuunne kilpnäärmehaigus + mõni muu autoimmuunhaigus

- **A** Endokriinne
- **B** Gastrointestinaalne
- **C** Naha, hematopoeetilise süsteemi, närvisüsteemi
- **D** Reumatoloogiline, vaskuliit

APS IV: kaks või enam muud autoimmuunhaigust

Update on autoimmune polyendocrine syndromes (APS)
Betterle C, Zanchetta R
Acta Biomed. 2003 Apr;74(1):9-33.

Haigusjuht, 41-a. mees

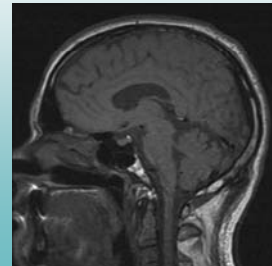
- 1. tüüpi diabeet 10 a.
  - KMI 38
  - Ravi: Lantus 80 TÜ, NovoRapid 25 TÜ x 3
- Autoimmuunne türeoidiit, primaarne hüpötüreoos 5 a.
  - Ravi: L-Thyroxin 200 µg/die

Haigusjuht, 41-a. mees

- Alates juunist 2008 polüuuria ja –dipsia, enda hinnangul joob vähemalt 10 l päevas
- Januproov: 8 h vedelikuta, selle aja jooksul diurees 4,3 l ja uriini osmolaalsus 116 mosm/kg H₂O
- 4 h peale 0,1 mg Minirini uriini osmolaalsus 443 mosm/kg H₂O
- Minirin 0,1 mg x 2 p/o – vaevuste kiire taandumine
- IGF-1 98,3 µg/l, testosteroon 6,86 nmol/l, kortisool 486 nmol/l, prolaktiin ja gonadotropiinid, s.h. LH-RH-test normis

Haigusjuht, 41-a. mees

- Magediabeet – autoimmuunne hüpofüüsiit?
- 1/3 idiopaatilise tsentraalse magediabeedi juhtudest võiks olla autoimmuunse geneesiga
- Täiendavad viited: teised autoimmuunhaigused, hüpofüüsi lehtriosa paksenemine MRT-l

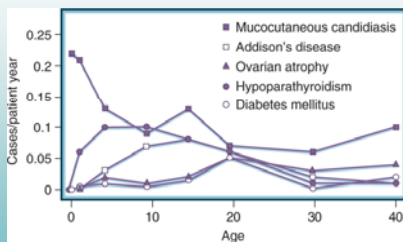
AUTOIMMUUNNE POLÜENDOKRIINNE SÜNDROOM: APS I vs. II

	APS I	APS II
Haigestumise aeg	Lapseas (haripunkt 12a.)	Täiskasvanuna (haripunkt 30a.)
Geneetika	Autosoom-retsessiivne, AIRE-geen	Polügeneetiline, HLA-DR3, HLA-DR4
<ul style="list-style-type: none"> • Addisoni tõbi • Autoimmuunne kilpnäärmehaigus • 1. tüüpi diabeet • Hüpparätüreos • Hüppogonadism • Vitiliigo • Mukokutaanne kandidoos • Pernitsiosne aneemia • Krooniline aktiivne hepatiit • Alopeesia 	<ul style="list-style-type: none"> • 67% • 10-11% • 2-4% • 82% • 45% • 4% • 100% • 13-15% • 11-13% • 26-32% 	<ul style="list-style-type: none"> • 100% • 69% • 52% • 3.5% • 5-50% • - • < 1% • - • -

APS I

- Triaad: mukokutaanne kandidoos, primaarne hüpparätüreos ja Addisoni tõbi
- Esineb Soomes, Sardiinias ja Iraani juutidel
- Esmakordselt kirjeldatud 1946.a.
- Autosoom-retsessiivne pärilikkus – AIRE geeni defektid
- AIRE – autoimmuunsuse regulaator

APS I: komponentide manifestatsioon

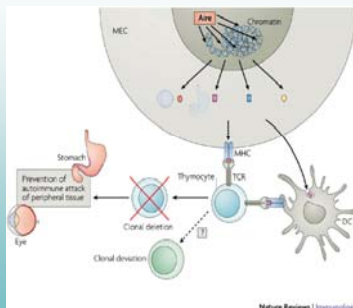
Williams Textbook of Endocrinology, 2007

Mukokutaanne kandidoos

AIRE geeni roll

- Perifeersete autoantigeenide ekspressiooni regulatsioon tuumuses
- Tulemuseks autoreaktiivsete rakkude klonaalne deletsioon

AIRE *knockout* hiired

- Autoimmuunne
  - Gastriit
  - Ovariit
  - Pankreatiit

Väga harva esinevad sündroomid

- IPEX – immunodysregulation polyendocrinopathy enteropathy X-linked syndrome – varane 1. tüüpi diabeet ja raske enteropaatia
- POEMS – plasma cell dyscrasia with polyneuropathy, organomegaly, endocrinopathy, M protein, and skin changes
- Wolframi sündroom e. DIDMOAD – diabetes insipidus, diabetes mellitus, progressive bilateral optic atrophy, sensorineural deafness

Williams Textbook of Endocrinology, 2007

